

«Як цікаво організувати літні прогулянки?»

Яка ж це чудова пора року - літо! Можна бігати і грати, можна лежати в запашній раві та дивитися на пишні хмари, що пропливають у небі, можна купатися і засмагати, подорожувати разом із мамою й татом і, звісно, дуже багато гуляти! Літні прогулянки дарують нам невичерпні можливості для оздоровлення та розвитку наших малюків. Не обмежуйтеся лише пісочницею у дворі або найближчим сквером, а покажіть маленькій людині різні куточки природи. Адже кожен з них по-своєму неповторний і унікальний. Жива природа - це найкращий учитель і вихователь добрих почуттів.

Отже, вирушаймо в ліс, на луки, до річки...

У лісовій тиші

Важко знайти малюка, який не любив би лісові прогулянки. Ще б пак! Адже ліс приховує стільки таємниць і загадок!

Ось, наприклад, просто переверніть з малюком великий камінь або відверніть шматок кори з порохнявого пня. Вам відкриється просто фантастичний світ, населений неймовірними істотами. У густих чагарниках, у тінистих місцях легко відшукати павутину та її мешканця - павука. Зверніть увагу малюка, якою красивою може бути павутина, як майстерно плете її павук з найтонших ниток. Розгляньте її уважно: до чого павутина прикріплена, чи потрапили в неї якісь комахи і якщо так, то які, чи на місці павук або він утік у якихось своїх павукових справах. Різні види павуків плетуть різну павутину. Вона може бути схожою на воронку, мати чіткий візерунок, схожий на колесо зі спицями, або не мати візерунка зовсім. Розкажіть малюкові, яку користь приносять павуки, знищуючи шкідливих комах. Розгляньте мешканця павутини. Великий він чи маленький? Скільки у нього ніг? Чи знає ваш малюк, чим павук відрізняється від комах? У павуків 8 ніг, у комах - 6. Тіло павуків має два відділи, у комах - три. Тільки павуки здатні виробляти павутину.

Якщо ви помітите дерево, на якому трудиться «працьовитий» дятел, підійдіть до нього тихенько з малюком і прикладіть вухо до стовбура. Ви почуєте дивовижні звуки. А можна і просто слухати «голоси» дерев. Прикладіть вухо, наприклад, до сосни і постійте хвилинку в тиші. Запитайте малюка, що він почув. А потім «послухайте» дуб, березу, інші дерева. Що малюк почув, що відчув? Чи однаковими були звуки? Подібні ігри вчать малюка розуміти і чути живу природу.

А ваш малюк уже вміє визначати вік дерева за його кільцями? Вам здається, що це не так уже й цікаво? Тільки не для допитливого маленького дослідника! Йому цікаво все! Якщо під час прогулянки вам трапиться пеньок з добре помітними кільцями, зверніть на нього увагу. Розкажіть малюкові, що з кожним роком дерево росте завтовшки. Два сусідні кільця на зрізі (темне і світле) відповідають одному року зростання. Широка світла частина виникає навесні, коли дерево росте інтенсивно, вузька темна — у літні місяці, коли зростання

сповільнюється. Підрахувавши кількість цих пар кілець, ми дізнаємося, скільки років виповнилося дереву на той момент, коли його зрубали. А про що ще може розповісти пеньок? Про те, наскільки гарною була погода в певному році. Дуже широкі «весняні» кільця означають теплі та вологі весни. У ці роки дерево росло особливо швидко. Якщо ж ви помітите вузькі кільця, отже, весна була важкою.

На луках

Не тільки справжні луци, а навіть невеликий пустир біля будинку може стати місцем цікавих спостережень для юного натураліста. Скільки тут запашних трав і яскравих кольорів, смішних коників і серйозних бджіл, веселих метеликів і квапливих жучків! Виявляється, є комаха, яка допомагає визначити температуру повітря. Це цвіркун. Якщо під час прогулянки з малюком ви почуєте його дзвінке скрекотіння (а зробити це легше ввечері!), порахуйте, скільки звуків він видає за хвилину. Це допоможе закріплювати навички малюка в кількісній лічбі. Потім мама додасть до отриманого числа 32, суму помножить на 5 і розділить на 9. Зрештою число, яке ви отримали, і є приблизною температурою повітря. Порівняйте її з показаннями термометра і перевірте на власному досвіді, чи правильно показує «термометр цвіркуна», чи ні. Напевно, визначення температури за допомогою цвіркуна справить на дитину незабутнє враження.

Конюшина зростає практично всюди. Малюки швидко запам'ятовують її своєрідні квітки. З давніх-давен ця рослина вважалася священною у багатьох народів. Зазвичай, лист конюшини має форму трилисника. Але іноді трапляються рослини з чотирма листочками. Спробуйте разом з малюком знайти такий незвичайний лист конюшини. Досі вірять, що він приносить удачу. Таке заняття дуже корисне, адже тренує спостережливість, навчає малюка витримки й зосередженості. Знайдений чотирилисник можна зберегти напам'ять, висушивши його між сторінками книги, наклеївши на картон і покрити зверху скотчем. Ця рідкісна знахідка схожа на «курячого бога» - морського камінчика з дірочкою.

Малюкові буде цікаво дізнатися, що є рослини, що пророкують погоду. Добре відомий городній бур'ян берізка (рослина з великими біло-рожевими квітками) розповість про наближення дощу. Ясної днини її пелюстки розтулені, але якщо вони раптом стулилися удень - незабаром дощитиме. А є і рослина-годинник. Цикорій (високий бур'ян з блакитними квітками) розтуляє пелюстки о 5-6 год ранку, а стуляє їх близько полудня. Поспостерігайте з малюком за різними квітками. Ви дізнаєтеся багато цікавого. Виявляється, більшість квітів на ніч стуляють пелюстки, «лягають спати». А є квіти, які сплять удень, а вночі розтуляють пелюстки. їх запилюють нічні метелики.

Запропонуйте малюкові порахувати, скільки різних видів комах вам удасться зустріти за прогулянку. Це дуже цікаве заняття, що не тільки розширює знання малюка про навколишній світ, але й тренує увагу і спостережливість. Можна навіть записати у блокнот про всіх комах, які літають, стрибають, а вдома прочитати про них що-небудь цікаве в дитячій енциклопедії або зробити малюнок із казковими луками, сповненими крихітних жителів.

Біля ставка

Чи не найулюбленіше місце прогулянок дітлахів — це невеликий ставок, озерце або річка! Адже тут можна плескати руками в теплій воді, ловити палицею уявних риб, збирати раковини річкових молюсків і, звісно, спостерігати за дивовижними річковими мешканцями: жабами, мальками риб.

Біля води можна сидіти довго, щоразу помічаючи що-небудь нове. Ось ковзає по воді водяний клоп — водомір. Нехай малюк подумає, чому цю комаху так називають. Правильно, тому що водомір немов вимірює поверхню води своїми довгими ногами. Малюк може запитати, чому водомір не тоне. У комахи вузьке тільце, воно трохи важче від води. Довгі ноги широко розведені і покриті густими волосками, що не намокають. Лапки водоміра лише трохи вдавлюються у воду, тому він ковзає по поверхні, як на подушечках. «Бігає» водомір тільки на задніх і середніх лапках. Це «ноги», а короткі передні лапки є «руками».

На березі ставків малюк зможе відшукати мушлі прісноводних молюсків: катушки (мушля схожа на виноградного равлика), прудовика (мушля у вигляді довгого конуса з декількох обертів) і беззубки (річкова мідія). Вони стануть у пригоді для виробів або збагатять колекцію маленького натураліста. Можливо, вам вдасться помітити у воді великого чорного жука. Він то спливає на поверхню, зависаючи у воді вниз головою і виставляючи з води кінчик черевця, то гребе лапами і пірнає. Це жук-плавунець. Він дихає атмосферним повітрям, а живе у воді. Спробуйте разом із малюком змайструвати спеціальне пристосування «акваскоп». Вам знадобиться велика консервна банка (наприклад, з-під ананасів). У ній потрібно акуратно вирізати дно. Накрити одну сторону банки прозорою поліетиленовою плівкою й обв'язати мотузкою. Прилад готовий до використання. Залишилося тільки занурити неглибоко у воду обтягнуту плівкою сторону. Щось на зразок лінзи надасть можливість дитині зазирнути в таємничий світ річкових мешканців. Найзручніше дивитися в «акваскоп», лежачи на животі.

Дачні експерименти

Відпочиваючи з малюком на дачі, присвятіть частину часу спостереженням за комахами. Наприклад, підготуйте для них «пастку». Візьміть скляну півлітрову банку, вкопайте її по горлечко в землю в тінистому куточку саду або городу. Усередину покладіть «приманку»: шматочок сиру, трохи варення або цукру. Навколо банки розкладіть чотири цеглини або камінчики, а зверху покладіть невелику дощечку так, щоб між нею і шийкою банки залишалася невелика щілина. Спостерігайте разом з малюком, які комахи потраплять у пастку, а потім випустіть їх. Якщо дитині сподобаються такі спостереження, нехай проекспериментує з приманками і з'ясує, що і яким комахам більше до смаку.

Напевно маленькому дослідникові буде цікаво поспостерігати і за життям дощових черв'яків. Скляна банка миттю перетворюється на міні-тераріум. Візьміть літрову банку, покладіть на дно шар дрібного гравію і налейте трохи води. Тепер насипте почергово кілька шарів вологої землі та піску, а зверху землю прикрийте старим опалим листям. Оберніть банку темним папером або

фольгою. Тепер у «квартиру» можна заселяти мешканців — 3-4 дощових черв'яків. Крізь прозорі стінки банки, відвернувши шматочок темного паперу, малюк зможе спостерігати, як швидко черв'яки рухаються в землі, як прокладають підземні лабіринти. Не забувайте зволожувати землю в «будиночку», а після декількох днів спостережень випустіть мешканців тераріуму на свободу.

У куточку саду можна спостерігати за власним мікросвітом. Зробити його просто. Візьміть великий аркуш паперу, шматок старих шпалер або газету і виріжте квадратний отвір зі стороною близько 30 см. Уранці покладіть папір на траву. Нехай малюк протягом дня підходить час від часу до свого мікросвіту й уважно розглядає, що там відбувається, що змінюється. Можливо, квіти розтуляють і стуляють пелюстки, прилітають за нектаром бджоли, заповзають і знову зникають мурахи або коник раптом заспівав. Подібні спостереження дуже подобаються малюкам, адже у них є нібито власний світ у мініатюрі. Юний натураліст потренує пам'ять і увагу, дізнається багато нового про життя крихітних живих істот. А якщо мати збільшувальне скло, то гра стане ще цікавішою.

Хто живе в морі?

Відпочинок біля моря дарує малюкові багато нових відчуттів і вражень. Добре було б, якби мама чи тато разом із малюком присвятили трохи пляжного часу вивченню різноманітних морських мешканців. Заняття це цікаве й корисне водночас. А об'єкти для вивчення знайти зовсім не складно.

Першим морським жителем, на якого натрапить малюк, купаючись біля берега, буде, швидше за все, медуза. Колись медуз називали «морською кропивою», а ще «жгучка», «жигалко» і навіть «морським салом». Цих морських істот, схожих на желе, зазвичай дуже не люблять мами. Зате просто обожають малюки. І це зрозуміло. Адже спостерігати за медузами дуже цікаво. Найчастіше біля берега трапляється, медуза аурелія. Вона невелика, схожа на парасольку, рожевого кольору, до 20 см у діаметрі. Аурелію легко впізнати за малюнком на куполі. Він нагадує хрест або квітку з чотирма пелюстками. Ця медуза, як і будь-яка інша, має клітини, що містять «жалкі» речовини. Але вона не здатна проникати крізь шкіру людини й абсолютно нешкідлива навіть для маленької дитини. Не варто переживати, якщо малюк візьме таку медузу до рук. Йому буде цікаво подивитися на неї ближче, помацати її м'яке тільце. Але значно цікавіше подивитися, як медуза плаває. Тому краще не витягати її з води, а постояти поруч і поспостерігати за її рухами або тимчасово помістити «полонянку» в надувний дитячий басейн, не забувши потім повернути назад у море. Незважаючи на уявну слабкість і м'якість, у медузи дуже міцна мускулатура. Вона робить енергійні рухи своєю парасолькою і завдяки цьому може досить швидко рухатися.

Особливо красива медуза коренерот. Вона більша за аурелію (іноді до метра в діаметрі!), має добре помітну «парасольку» і довгі щупальця. Можна тривалий час спостерігати за її граціозними рухами, натомість чіпати руками не варто. Коренерот, на відміну від аурелії, може «обпекти». Правда, його опік безпечний,

але досить болючий. Розкажіть малюкові, що під час зустрічі з такою медузою у воді потрібно взяти її зверху за купол і відвести в сторону.

Малюкам подобаються краби своєю рухливістю і смішною манерою бігати боком. Лякають сердитим видом і грізними клешнями. У Чорному морі мешкає 18 видів крабів. Швидше за все, вам вдасться познайомитися з крабом трав'яним. Це невеликий крабик зеленуватого кольору. Він ховається в прибережних водоростях, то знайти його не так просто. Трохи більший за свого трав'яного побратима кам'яний краб. Його ліловий, з жовто-коричневим візерунком панцир, може досягати 10 см у діаметрі. Мешкає кам'яний краб, як і належить, серед каменів, але часто вибирається на прогулянку по піщаному дну. Перш за все порадуйте, скільки у краба ніг. їх стільки ж, скільки у крабового родича річкового рака — вісім. Розгляньте з малюком крабові очі-намістки, рот і міцний панцир. Поспостерігайте, як швидко вміє краб бігати, як спритно перевертається зі спини. Будьте обережними з потужними клешнями! Не менш цікаво поспостерігати разом з малюком і за раками-відлюдниками. У цих невеликих рачків м'яке черевце нічим не захищене, і тому вони змушені ховатися в порожніх раковинах молюсків. Звідси й назва - «відлюдники». Відшукати їх можна на піщаному мілководді, де вони повзають разом, із «будиночками*». Коли рак підростає, а «будиночок» стає йому замалий, він шукає собі інший. Часто між ними спалахують справжні битви за право володіти зручною мушлею. Спробуйте знайти рачків з різними мушлями. Іноді вони ховаються навіть в «будиночках» сухопутних равликів, що випадково потрапили у воду.

Найдоступніший і численний матеріал для вивчення маленьким курортником — це, звісно, черепашки. У них живуть дивовижні істоти. Якщо ви влаштуєте з малюком невелику прогулянку вздовж берега, то зможете зібрати справжню колекцію черепашок. Особливо багато їх на Піщаних пляжах. Чорна подовжена мушля належить мідії. Зсередини вона покрита шаром перламутру, але перли робити не вміє. Якщо ви разом з малюком порадуете смужки на мушлі, то зможете дізнатися, скільки років виповнилося цій мідії. Обстеживши камені у воді, ви напевно знайдете і живих мідій. Вони живуть великими колоніями, зрослися між собою, утворюючи цілі грона. Кріпляться до підводної частини скель, каменів, хвилерізів, опор мостів. Відірвати мідію від каменя складно. Вона міцно тримається особливими нитками бісуса, що виділяють спеціальні залози моллюска. Мідії корисні, адже вони фільтрують і очищують морську воду. Розгляньте з малюком живу мідію. Чи легко відкрити її черепашку пальцями? Просто дивно: така маленька, а яка сильна!

Ще один популярний морський мешканець, моллюск рапана, є родичем добре знайомого Малюкові равлика. Саме в його мушлях чути шум моря. Розкажіть малюкові дивовижну історію про те, як рапани потрапили в Чорне море. Близько 70 років тому вони «зайцем» припливли з Тихого океану, причепившись до днища корабля. Відтоді рапани неймовірно розмножилися і знищили майже всіх устриць і багатьох інших чорноморських моллюсків. В океані у цієї хижачки були вороги — морські зірки. У Чорному морі ворогів у неї немає. Розгляньте з малюком дуже красиву мушлю рапана, її дивовижні завитки, форму, колір. Нехай малюк докладе її до вуха і спробує почути шум прибою.

Гуляємо у дворі

Не щодня вдається вибратися з малюком на прогулянку в ліс або до річки. Найчастіше доводиться задовольнятися околицями свого будинку. Але і тут можна знайти безліч цікавих занять (наприклад, порахувати, скільки міських птахів ви зустрінете під час прогулянки). Будемо рахувати голубів, синиць, горобців, сорок і всіх, кого вдасться помітити. Багато нарахували? А тепер можна дізнатися, скільки у них ніг. Помножте загальну кількість на 2 і повідомте малюкові результат, а потім поцікавтеся, скільки у пташок крил. Чи зможе малюк здогадатися, що рівно стільки ж, скільки і ніг?

Так само можна рахувати кішок і собак, помічаючи, якої вони породи, кольору, розміру, а потім дізнатися, скільки було хвостів, вух і лап у тварин, яких ми зустріли. Поспостерігайте з малюком за кішками. Де вони ховаються? Чи люблять сидіти в тіні або грітися на сонечку? Що роблять?

Якщо ви захопили на прогулянку рулетку, то зможете дізнатися висоту практично будь-якого дерева. Для цього зовсім не обов'язково лізти на верхівку. Достатньо лише, щоб дерево відкидало тінь. Знайдіть відповідне дерево з чіткою тінню на землі. Нехай дитина стане за декілька метрів від нього таким чином, щоб дитяча тінь і тінь дерева опинилися на одній лінії. Тепер виміряйте довжину обох тіней, а також зріст дитини. Готово!

Залишилося лише обчислити: зріст малюка помножити на довжину тіці дерева і розділити на довжину тіні малюка. Зрештою отримаємо висоту нашого дерева. Якщо дитині сподобається це заняття, можна виміряти й інші дерева. Нехай поки що обчислює мама (до речі, тінь від дерева малюк може вимірювати і самостійно!). У подібних іграх дитина дістає перші уявлення про довжину і висоту, про способи їх вимірювання, учиться визначати величину, а потім перевіряти свої припущення експериментально. Крім того, це просто цікаво й весело.

Напевно, ви і самі зможете вигадати безліч цікавих тем для розмов з малюком під час прогулянок. Адже будь-яка, навіть крихітна істота або непримітна квіточка, яких ви зустрінете на шляху, гідні того, щоб звернути на них увагу. Ці пізнавальні екскурсії в живу природу залишать у душі маленької дитини найтепліші спогади, і принесуть величезну користь. Доброї вам погоди і цікавих літніх прогулянок!